
Documentació gremial barcelonina per a la història del segle XVIII: velers, velluters, procuradors i bastaixos de capçana

Víctor Mata i Ventura i Marià Hispano i Vilaseca*

El nostre propòsit és donar a conèixer o redescobrir uns fons documentals poc consultats pels investigadors per la manca d'una classificació arxivística adient, per les dificultats d'accés a la documentació, pel desconeixement de l'existència dels mateixos fons o per la dificultat de consulta deguda a la conservació deficient dels documents. En particular es presenta i s'analitza la documentació menys tractada arxivísticament i sovint inèdita.

D'altra banda, també pretenem difondre l'experiència de *Dos Punts, SCP* en organització de fons corporatius a través de la presentació d'un quadre de classificació de referència basat en les funcions i competències que han desenvolupat les entitats corporatives al llarg de la història.

El segle XVIII es caracteritza per la decadència generalitzada del sistema gremial, que esdevingué crisi profunda al principi del segle XIX. Les conseqüències de la Guerra del Francès i els canvis socials, econòmics i tecnològics van fer desaparèixer les estructures corporatives a mitjà termini. Les velles estructures localistes, proteccionistes i paternalistes que caracteritzaven els gremis deixaren pas a un liberalisme econòmic que va guanyar terreny a mesura que avançava el segle. Els gremis, doncs, ja no podien defensar alhora els interessos de patrons i obrers en una mateixa associació. El 20 de desembre de 1836 les Corts espanyoles decretaren la dissolució dels gremis que l'evolució social i econòmica ja havia fet obsolets. Després sols existiren com a corporacions de defensa d'interessos col·lectius o com a mutualitats laborals.¹

La desaparició dels gremis fou la causa principal de la concentració de molts fons documentals en arxius públics i privats de la ciutat de Barcelona.² Algunes

* Dos Punts, SCP.

1. Ramon ALBERCH i Narcís CASTELLS, *Gremis i Oficis a Girona*, Girona, Ajuntament de Girona, 1984, pàg. 152.
2. L'*AHCB* (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona) és la principal institució de la ciutat que custodia documentació de corporacions d'ofici. Altres entitats conserven fons d'aquest tipus: *AHPB* (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona), *ACA* (Arxiu de la Corona d'Aragó), *ANC* (Arxiu Nacional de Catalunya), Arxiu de l'Església de Sant Just i Pastor, Arxiu Villaronga, etc.

entitats resistiren l'ensulsiada gremial. Els casos de què tractem van resistir gràcies a les seves característiques d'ofici públic, com ara el Col·legi de Notaris Reials i Causídics; de servei públic, com ara el Gremi de Bastaixos; i els gremis de velers i velluters, per la seva fusió i reconversió en el Col·legi de l'Art Major de la Seda.

La perdurabilitat d'aquestes entitats ha facilitat que els fons d'arxiu que analitzem romanguin a les seus de les institucions legatàries de les antigues corporacions i potser per aquest motiu són dels més complets i més ben conservats, ja que els seus dirigents han pres històricament la responsabilitat de custodiar-los, conservar-los i organitzar-los.⁵

II·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona

L'actual Col·legi de Procuradors és la institució hereva dels successius col·lectius i corporacions de professionals que han desenvolupat la procuradoria a Barcelona. La primera notícia de l'ofici de procurador l'ofereix el privilegi *Recognoverunt proceres*, datat el 1284. En un altre document del 18 de febrer de 1295 es va normativitzar per primer cop a Barcelona el col·lectiu que exercia la procuradoria. Durant el segle XIV, es van succeir un seguit de disposicions reials per regular l'ofici de procurador i el col·lectiu humà que l'exercia. De 1394 daten les primeres ordinacions atorgades pel Consell de Cent als procuradors de les corts del veguer i batlle de Barcelona, que normativitzaren i sistematitzaren un ampli espectre de la professió. En el segle XV ja hi havia normatives legals, còpies d'ordinacions i confirmacions de privilegis.⁴

L'any 1512, Ferran II, mitjançant un privilegi reial, fundà el Gremi de Procuradors i atorgà les primeres ordinacions corporatives. Des d'aleshores ençà es generà el fons d'arxiu que ha arribat als nostres dies a través de les successives organitzacions corporatives de procuradors: Confraria de Procuradors Matriculats de Sant Iu, 1512; Col·legi de Procuradors Matriculats de Sant Iu, 12 de juny de 1599; Col·legi de Notaris Procuradors, 30 de juny de 1599; Col·legi de Notaris Reials Causídics de Sant Iu, 1 de desembre de 1599; i de 1870 ençà, l'II·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona.

El fons d'arxiu del Col·legi es custodia a les dependències de la seu de l'entitat al Palau de Justícia de Barcelona (passeig de Lluís Companys, 14). El componen 540 unitats d'instal·lació entre arxivadors i llibres. Ocupa 60 metres lineals de prestatgeria. Comprèn el període cronològic de 1349 a 1994. El fons d'arxiu va ser classificat i catalogat per *Dos Punts*, SCP l'any 1997.⁵

3. El fons d'arxiu del Gremi de Bastaixos es diposità l'any 1942 al Museu Marítim de Barcelona provinent de la Duana de Barcelona, última seu de la corporació.
4. Vegeu VÍCTOR MATA i MARIÀ HISPANO, «Origen i identitat del cos de procuradors de Barcelona», *Informatiu del Consell de Col·legis de Procuradors de Tribunals de Catalunya*, 8 (1998). VÍCTOR MATA i VENTURA, «El cos dels procuradors de plets de les corts del veguer i batlle de Barcelona en el segle XIV», dins *El temps del Consell de Cent*, 1; *L'emergència del municipi, segles XIII i XIV (Barcelona Quaderns d'Història*, 4 (2001)), pàg. 213-225.
5. MARIÀ HISPANO i VÍCTOR MATA, *Inventari-catàleg del fons d'arxiu de l'II·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona (1349-1994)*, 1997, [inèdit].

Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona: Gremi de Velers i Gremi de Velluters

Tot i que l'activitat sedera era coneguda durant els segles XIII i XIV i que representava un sector significatiu dins l'economia barcelonina, mai s'organitzà com a gremi ni formà part de les institucions de la ciutat, ja que la majoria dels seus membres eren de la comunitat jueva de la ciutat. Els programs del final del segle XIV van significar un moment d'inflexió molt sever per a la indústria sedera, que en el segle XV, lliure d'imposicions corporatives i amb la participació de mestres valencians i italians, va viure una revifalla a través del desenvolupament de contractes comercials, fàbriques i companyies. L'esclat de la guerra civil trencà aquesta tendència. Al final del segle XV, durant el segle XVI i al principi del segle XVII van néixer les incorporacions d'oficis seders de Barcelona: barreterers d'agulla (1495), perxers (1509), velers (1533), velluters (1548), passamaners (1572), torcedors i tintorers (1619).

La progressiva potenciació i especialització del sector afavorí sovint una dinàmica de divisions i fusions gremials. És el cas dels gremis de velers i velluters, que s'acabaren fusionant l'any 1834 sota el nom de Col·legi de l'Art Major de Teixits de Seda, denominació que canvià l'any 1869 per la de Col·legi de l'Art Major de la Seda de Barcelona. El 27 d'octubre de 1917 va ser declarat corporació oficial per reial ordre.

Els fons dels gremis de velers i velluters, juntament amb el del Col·legi de l'Art Major de la Seda (CAMS), es custodien en aquesta última entitat, que té la seu al número 1 del carrer Sant Pere Més Alt de Barcelona. Actualment, *Dos Punts*, SCP està classificant i catalogant el fons d'arxiu del CAMS. En l'*AHCB* (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona) es conserven set llibres que pertanyen al fons del Gremi de Velers i un que pertany al Gremi de Velluters.⁶

Gremi de Bastaixos de Capçana, Macips de Ribera i Carreterers de Mar

Els orígens del corporativisme d'aquest col·lectiu són incerts, però sembla que es va consolidar durant els segles XII i XIII, fruit de la participació del sector de la construcció en la consolidació de la primera economia urbana medieval. La participació com a col·lectiu dels bastaixos en la construcció de Santa Maria del Mar confirma aquesta hipòtesi. Durant el segle XIV ja eren moltes les ordinacions que emeté el municipi per regular aquest ofici. El 3 de novembre de 1418, el rei Alfons IV va ratificar per reial ordre les ordinacions de la Confraria de Bastaixos. L'any 1710, les ordenances atorgades per la Reial Audiència del Principat de Catalunya al Gremi de Bastaixos de Barcelona actualitzaren la normativa de la professió i derogaren totes les anteriors.

El Gremi de Bastaixos no es va veure afectat per l'abolició de les incorporacions de 1836. Les successives erosions de les seves privatives, els nous sistemes de gestió portuària i el desenvolupament dels mitjans de transport i càrrega posa-

6. *AHCB*, 2B-42, *Velers*, 1-7 (1664-1792); 33, *Velluters*, 1 (1726-1736).

ren de manifest l'anacronisme de l'ofici, que desembocà en la seva desaparició al començament dels anys quaranta del segle XX amb l'última denominació Unió de Faquins de Capçana i Macips de Ribera.

El fons del Gremi de Bastaixos, Macips de Ribera i Carreters de Mar es custodia en el Centre de Documentació Marítima del Museu Marítim de Barcelona. *Dos Punts, SCP* està duent a terme el procés de classificació i catalogació del fons d'arxiu. *L'AHCB* és dipositari de tres volums del Gremi de Bastaixos.⁷

Característiques de la documentació gremial

La documentació gremial té unes característiques comunes que la identifiquen i defineixen, ja que és el resultat textual de l'activitat duta a terme històricament per les corporacions d'ofici. Consta de diversos components: l'assistencial o mutualista, que es tradueix en prestació d'ajuts als associats per motius de malaltia, vellesa, viduïtat i defunció; el religiós, que dóna un fort sentit social i protocol·lari a aquestes entitats; el professional, que explicita l'organització del treball de cada ofici i es distingeix per la defensa d'una concepció monopolística del món laboral; i l'econòmic, a través del qual sovint es defensen actituds proteccionistes. Tots aquests trets comuns fan de la documentació corporativa un recurs de primer ordre per analitzar la història econòmica, política i social de Barcelona.

El desenvolupament de l'activitat diària de les corporacions d'ofici afavoreix l'assumpció de funcions i competències que fan possible assolir els objectius previstos en les ordinacions i complir els compromisos establerts amb els associats: normativització de la professió, govern, recursos econòmics, mutualitat, organització del treball, afers jurídics, patrimoni, protocol, comunicació. L'exercici d'aquestes atribucions es tradueix en la producció d'abundants tipologies documentals per a cada àmbit d'actuació.

És així que el conjunt de documents dels diferents fons ha estat agrupat en sèries documentals sota un quadre de classificació de referència per a arxius gremials, adaptat a les necessitats i característiques de cada fons, que *Dos Punts, SCP*, en el decurs de les successives actuacions arxivístiques, ha posat a prova i ha millorat.⁸

Quadre de classificació i principals sèries documentals associades:

- 1) Documents constitutius: marc constitutiu de l'entitat, tramitació juridicolegal, estatuts i reglaments.
- 2) Òrgans de govern: juntes de govern, comissions permanents i delegades, participació en entitats vinculades, eleccions i nomenament de càrrecs.
- 3) Afers jurídics. Promoció i defensa de la professió: legislació, plets i litigis, promoció i defensa de la professió, convenis i contractes.

7. *AHCB*, 2B-17, *Bastaixos*, 1-3 (1540-1826).

8. Vegeu les diferents aplicacions del quadre de classificació en els fons d'arxiu del Mont de Pietat de Nostra Senyora de l'Esperança de Barcelona (*ANC*, Arxiu Nacional de Catalunya); Gremi de Fariners de la Província de Barcelona (*ANC*); Associació d'Enginyers Industrials de Barcelona, Col·legi de Procuradors de Barcelona, Gremi de Velers, Gremi de Velluters, Col·legi de l'Art Major de la Seda (*CAMS*), Gremi de Bastaixos (Museu Marítim de Barcelona).

4) Activitat professional: estadística d'associats, incorporació a l'entitat, organització de l'activitat professional, tarifes i estadístiques, estudis i informes.

5) Tramitació de la documentació administrativa: instàncies i certificacions, impresos i formularis, registre de correspondència.

6) Serveis als associats: formació, mutualitat.

7) Recursos econòmics: pla comptable, comptabilitat general, tresoreria, finançament, hisenda i fiscalització.

8) Patrimoni: béns mobles, béns immobles, assegurances.

9) Recursos humans: contractació del personal, condicions laborals.

10) Comunicació i relacions externes: actes protocol·laris, congressos i jornades, concursos i exposicions, relacions amb altres corporacions professionals, relacions amb organismes oficials, ajuts i subscripcions, història.

La tasca diària d'arxivers i l'experiència acumulada en diversos fons d'associacions ens ha permès copsar i identificar la documentació menys tractada arxivísticament, menys coneguda i consegüentment poc aprofitada en els treballs de recerca històrica. És freqüent que els fons de caràcter gremial continguin molta documentació sense tractar desada en lligalls identificats, en el millor dels casos, com a documents de secretaria, informes i oficis, papers sense importància, diversos, documents de poc relleu, etc. Es tracta de documents, en gran part, que pertanyen a les sèries documentals de promoció i defensa de la professió, plets i litigis, organització de l'activitat professional, documents constitutius i gestió de govern. El caràcter d'esborranys i còpies de molts d'aquests documents ha fet que se'ls relegués a l'oblit.

Afers jurídics

La documentació d'aquesta secció és de gran interès per analitzar les preocupacions i els obstacles principals que trobaven les organitzacions corporatives per organitzar el treball des de la seva pròpia perspectiva, que contrasta amb els punts de vista dels organismes oficials, les aspiracions d'altres corporacions amb objectius similars i amb els interessos dels associats i de particulars.

Al final del segle XIII i començament del XIV les corporacions d'ofici restaven sota control municipal. A l'àrea de la Corona d'Aragó els municipis es van erigir en entitats rectores de les corporacions d'ofici.⁹ A Barcelona, el Consell de Cent exercí el control sobre els col·lectius professionals, situació que s'allargà i evolucionà fins l'any 1714. A partir d'aquest any les entitats gremials van perdre la capacitat de representació institucional i política en el govern de la ciutat. Els seus òrgans rectors passaren a ser la Reial Audiència i el Consell de Castella.

En aquest context els gremis van ser una de les primeres institucions que van gosar dirigir-se al nou poder instituït, representat per l'administració emergida de la trencadissa institucional, legal, política, social i cultural que provocà la imposició del Decret de Nova Planta al principi del segle XVIII. La nova situació ac-

9. Pere MOLAS i RIBALTA. *Economia i societat al segle XVIII*, Barcelona, La Paraula Viva, 1975, pàg. 12. És interessant també l'estudi dels gremis de la seda de Barcelona que el mateix autor desenvolupa a *Los Gremios barceloneses del siglo XVIII: la estructura corporativa ante el comienzo de la revolución industrial*, Madrid, Confederación Española de Cajas de Ahorros, 1970.

centuà la producció de súpliques, sol·licituds, instàncies, memoràndums, escrits de greuges i de descàrrec, informes i escrits, a través dels quals portaren a terme les gestions, negociacions i relacions amb les autoritats borbòniques necessàries per garantir la seva existència, conservar els privilegis i les prerrogatives concedides històricament, aconseguir prestigi social i promocionar econòmicament l'ofici que representaven.

Al llarg de les primeres dècades del segle XVIII es constatà una fèrria vigilància reial que tenia la finalitat de controlar l'activitat de les corporacions, percebudes com a elements desestabilitzadors del poder establert. Cal tenir en compte que en la defensa de Barcelona els gremis prengueren part activa a través de la Coronela. El control es portava a terme mitjançant l'agutzir reial, present en totes les reunions de juntes de govern gremials, i cada corporació en tenia assignat un.¹⁰ D'altra banda, el Reial Acord controlava l'elecció dels membres de les juntes de prohoms i donava el vistiplau als acords de junta i sol·licituds dels prohoms. Amb el temps van aprendre a crear nous vincles i noves relacions amb el poder. En són exemples les peticions adreçades pel Gremi de Velluters en relació amb l'observança de les seves ordenances l'any 1728 i la sol·licitud del Gremi de Procuradors del 1722.¹¹

És evident, doncs, el poc marge de govern que tenien els gremis sobre ells mateixos fins a mitjan segle, situació que millorà amb l'aparició de la Reial Junta Particular de Comerç de Barcelona, institució que adoptà competències de caràcter econòmic i comercial, i que actuava com a entitat assessora de la Reial Audiència en qüestions gremials.¹²

Els documents de promoció i defensa dels gremis de velers i velluters mostren els problemes quotidians de les corporacions: l'esperit innovador d'empresaris incipients sovint no associats als gremis exemplifica les noves formes d'organització de treball que començaven a sorgir al principi del XVIII; la lluita secular que exercia el Col·legi de Notaris Reials i Causídics, com a ofici públic a favor d'un monopoli professional, contra l'intrusisme practicat des d'altres col·lectius professionals;¹³ la defensa a ultrança de les privatives sobre transport de mercade-

10. Arxiu del CAMS, fons del Gremi de Velers, 03.03. Promoció i defensa de la professió (1-V-1746). El Gremi de Velers sol·licita al Reial Acord poder governar-se amb les ordinacions de 1666 relatives a l'elecció de càrrecs mitjançant insaculació. El Reial Acord mana que les eleccions es facin en presència d'un algtzir i amb vot secret.

11. Arxiu del CAMS, fons del Gremi de Velluters, 03.03. Promoció i defensa de la professió (1728). Expedient instruït arrel de la instància presentada pel Gremi de Velluters al marquès de Risbourg, governador i capità general de Catalunya per ratificar una ordenança sobre la prohibició de contractar fadrins i mestres velers en els tallers de velluters. Arxiu de l'ICPTB, 03.01.04.02. Promoció i defensa del Col·legi (1722). Exposició de motius del Col·legi en la que es demana que no dissolgui la corporació.

12. La Reial Junta de Comerç de Barcelona (1758-1847) exercia funcions de foment de l'agricultura, comerç i indústria. Promocionava noves formes de producció i invents. La indústria de la seda fou una de les afavorides. La Junta s'enfrontava sovint amb els gremis per les previsions de caràcter monopolista. Tot i així, a partir de l'any 1801, els gremis van estar representats a la Junta per tres vocals.

13. La lluita contra l'intrusisme professional és constatable en el primer document conegut que fa referència al cos de procuradors: *ACA, Recognoverunt proceres* (1-XI-1284). Entre altres qüestions estableix que "els escribans o notaris de la cort del veguer i batlle de Barcelona no practiquin l'intrusisme en els oficis de jutge, procurador i advocat". En el segle XVIII a l'Arxiu

ries que portava a terme el Gremi de Bastaixos;¹⁴ la producció d'abundants escrits per part dels gremis de velers i velluters en què sol·licitaven la prohibició de tafetans estrangers i l'adopció de lleis proteccionistes.¹⁵

L'activitat dels síndics i advocats plasmada en inacabables exposicions en defensa dels interessos dels seus representats dona exhaustives relacions de documents constitutius de cada gremi. Els escrits de descàrrec dels juristes actuen com una vertadera història documentada de la institució que representen.

La sèrie de plets i litigis representada per trasllats de plets i documentació judicial forneix informació de primera mà sobre els contenciosos que molt sovint les corporacions d'ofici portaven davant dels tribunals de justícia: els litigis interns dels gremis amb els seus propis membres, ja fos per qüestions de control de la producció o bé pel mode de fabricació, donen una informació molt precisa sobre com es portava a terme l'organització de l'ofici i sobre les seves característiques. Es van produir altres lluites de caràcter intern per desavinences en l'ingrés a la corporació; les diferències socials i de condició eren sovint obstacles insalvables per a la incorporació d'aspirants sense antecedents familiars. Altres focus de conflicte van néixer de les relacions entre mestres i fadrins o de la lluita pels drets de les vídues d'agremiats.¹⁶ Altres vegades les injustícies que els afectats denunciaven al Reial Acord o a la Junta de Comerç de Barcelona eren la manca de compliment de les ordenances per part d'alguns agremiats.

Cada gremi acostumava a mantenir litigis per les privatives que els eren pròpies: el Gremi de Velers i el Gremi de Velluters mantingueren disputes entre ells i altres gremis seders sobre com teixir la seda;¹⁷ el Gremi de Procuradors, sobre la forma d'exercir la procuradoria i aspectes relacionats amb l'ordre d'organització interna de la professió, que era vulnerat per altres col·lectius professionals;¹⁸ el Gremi de Bastaixos basava totes les seves reivindicacions i lluites intergremials en la privativa sobre el trasllat de les mercaderies des del moll fins al pes del rei o duana de Barcelona i, després, del seu trasllat als destins respectius. Aquestes prerrogatives motivaren moltes causes i reivindicacions contra els ma-

de l'ICPTB, 05.01.04.02. Promoció i defensa del Col·legi, *Recurs del Col·legi de Notaris Reials i Causídics a la Reial Audiència contra l'intrusisme professional i sobre el número de col·legiats* (24-IV-1770); *Súplica dels procuradors a Felip III demanant més control sobre la normativa referent a l'intrusisme professional* (4-VII-1756).

14. Museu Marítim de Barcelona, fons del Gremi de Bastaixos, 05.05. Promoció i defensa de la professió (1781). El Gremi de Bastaixos sol·licita una providència al Consell Reial perquè derogui un decret de la Reial Audiència contrari a la legislació sobre el dret privatiu de transport de mercaderies del port a la duana i a les destinacions finals.
15. Arxiu del CAMS, 05.05. Promoció i defensa de la professió (15-III-1744). El Gremi de Velers sol·licita al rei la revocació de les ordres relatives al comerç amb Amèrica que són perjudicials pels productors de teixits de seda.
16. Diverses vídues de mestres velers pledejaren contra el Gremi de Velers amb èxit. Es coneix com *el plet de les dones*: Arxiu del CAMS, 05.05. Plets i litigis (1647). Batiste Negre, veler contra Magdalena Baduella i altres dones.
17. Arxiu del CAMS, 05.05. Plets i litigis, *Trasllat del plet entre el Gremi de Passamaners de Barcelona contra el Gremi de Velers* (1729-1750); *Trasllat del plet entre el Gremi de Velers contra el Gremi de Velluters* (1641-1646).
18. Arxiu de l'ICPTB, 05.04. Plets i litigis (1787), *Contenciós entre el Col·legi de Notaris Reials i Causídics i els Escribans de Cambra*.

riners matriculats, carreters de mar, traginers, llogaters de mules, comerciants i particulars.¹⁹

Les sortides per resoldre els conflictes tenien quatre vies: processos d'assimilació o fusió intercorporatives; modificació d'ordenances mitjançant sentències judicials i convenis que mostraven l'esperit de concòrdia i pactista d'agrupar-se davant les adversitats econòmiques i polítiques en què es veien abocats els gremis per aconseguir objectius comuns davant el govern de torn; competència deslleial, i competència estrangera, etc.²⁰

Organització de l'activitat professional

Comprèn tres grans funcions: estadística d'associats, incorporació a l'entitat i organització i exercici de la professió. A través dels documents associats a aquests epígrafs cada gremi mostra les especificitats, les característiques professionals i els criteris d'organització interna.

Qualsevol entitat porta a terme un control dels seus membres mitjançant estadístiques. Una de les preocupacions principals de les corporacions era evitar l'intrusisme professional mitjançant l'acreditació dels associats, que es gestionava amb catàlegs, llistes, relacions i registres.²¹

Les corporacions professionals han tingut cura de l'ingrés dels seus membres i de regular-ne el nombre en benefici del conjunt de la institució. Les seves ordinations han prestat una atenció especial a configurar les normatives necessàries per verificar la condició social i/o l'aptitud dels aspirants a través de la presentació de documentació personal, períodes de pràctiques i exàmens d'ingrés.

Aquest tipus de documentació demostra la importància que tenia el control d'accés d'aprenents a la professió, ja que tots els gremis tenien relacions d'aprenents i llibres de matrícula.

Les successives corporacions de procuradors han produït molta documentació atès l'àmbit judicial on es desenvolupa la procuradoria i la normativització estricta que regula l'accés de nous aspirants: llibres de proves de llinatge, vida i costums dels aspirants a procurador, 1632-1710; llibres de matrícula i pràctica d'aspirants, 1672-1845; registre d'aspirants, 1899-1985; llibres d'actes d'incorporació, 1868-1952; genealogies d'aspirants, 1694/1722-1835; expedients de di-

19. Museu Marítim de Barcelona, fons del Gremi de Bastaixos, 03.02. Plets i litigis, *Demanda del Gremi de Bastaixos contra els mariners matriculats per contravenir les ordenances en matèria de fer rodolar o bogir les botes en els molls del port* (22-III-1769/7-VII-1769); El Gremi de Traginers de Mar pledeja contra el Gremi de Bastaixos per raó de l'embarquement d'uns carretons carregats amb cera, garrofes i carn escarxada (1770-1776).

20. Un exemple que il·lustra la unió d'esforços per aconseguir un objectiu comú és la *Representació conjunta dels gremis de velers, velluters, perxers, passamaners, barreterers d'agulla i fabricants de mitges sol·licitant al Reial acord que no es permeti la constitució del Gremi de Cardadors de Seda* (Arxiu del CAMS, 05.05. Plets i litigis (19-XI-1788)). Pel que fa als processos d'assimilació o fusió intercorporatives, vegeu: *Procés dels procuradors no examinats de Barcelona contra els notaris reials no col·legiats de la ciutat, per raó del privilegi atorgat per Felip II sobre la creació i erecció del Col·legi de Notaris Procuradors a favor d'aquests últims* (Arxiu de l'ICPTB, 05.04. Plets i litigis (1599-1606)).

21. Vegeu els quadres de classificació de l'ICPTB, el CAMS i el Gremi de Bastaixos.

ligències d'admissió, 1722-1830; expedients de matrícula, 1800-1867; expedients d'aspirants a títol de procurador, 1899-1978; expedients de recursos d'admissió, 1615-1869; registre d'informes d'aspirants a procurador, 1800-1817; registre de memorials i ordres del Reial acord sobre l'admissió d'aspirants, 1802-1814; certificats de pràctiques d'aspirants, 1645-1799.

Pel que fa al Gremi de Velers, part d'aquesta secció està ubicada en l'*AHCB*: Llibre dels fadrins, 1676; Llibre de matrícula dels mestres velers, segle XIX-1931; Llibre d'aprenents, 1692-1739. En el fons del *CAMS* es conserva un llibre d'aprenents, 1763-1778. La resta són llibres de matrícula, 1812-1814, i sol·licituds per obtenir el títol de mestre col·legiat del *CAMS*, 1874-1908.

El fons del Gremi de Velluters recull llibres de matrícula d'aprenents, 1724-1874, certificacions de pràctiques d'aprenentatge, 1789-1833, i dossiers d'incorporació, 1783-1784.

El fons d'arxiu del Gremi de Bastaixos conté dossiers d'incorporació a l'entitat del segle XVIII i un llibre de matrícula de bastaixos dels segles XVII i XVIII.

Fins a la darrereria del segle XVIII l'organització i exercici de la professió era una secció que tenia poca documentació relacionada directament amb la producció de productes o serveis. Per obtenir informació sobre l'organització i l'exercici de l'activitat pròpia de cada ofici cal veure les ordinacions gremials, el marc legal i la promoció i defensa. Va ser a partir de la segona meitat del segle XIX que la documentació esdevingué habitual.

El Col·legi de Procuradors ha participat en l'organització del torn d'ofici, en la tramitació de la disponibilitat professional i en l'acceptació de poders de representació judicial, i des del segle XIX té expedients de col·legiats.²² El *CAMS*, durant la dècada dels anys trenta del segle XX, s'estructurà mitjançant organitzacions sectorials que desenvolupaven funcions de gestió, informació i promoció i defensa de la professió per a les empreses associades: Agrupació de Fabricants de Cintes i Passamaneria, Agrupació de Tintorers, Agrupació de Fabricants de Teixits de Seda, Agrupació de Torcedors, Agrupació d'Exportadors, etc. Del Gremi de Bastaixos tenim documentació sobre l'organització del transport de mercaderies entre els segles XVII i XX: Llibre registre de quotes de treball i Tarifes de preus dels bastaixos.

Mutualitat

La funció mutual dels gremis s'entén com un servei d'auxili espiritual i de prevenció social. L'element mutual tenia en la vida de les corporacions quasi tanta importància com l'econòmic. Les corporacions constituïen un fons de previsió a partir de la recaptació de diners entre els associats. Per exemple, el Gremi de Bastaixos disposava d'unes ordenances per als invàlids i el Col·legi de Notaris Reials i Causídics creà una Germandat d'Infermeria per atendre els associats.²⁵

22. Vegeu les sèries documentals de l'Arxiu de l'*ICPTB*: 03.01.03.06. Torn d'ofici, 03.01.03.03. Tramitació de la disponibilitat professional, 03.01.03.04. Acceptació de poders.

23. Museu Marítim de Barcelona, fons del Gremi de Bastaixos, 06.01. Mutualitat (28-VI-1774). *Ordenances dels invàlids del Gremi de Bastaixos*: A instància del Gremi i per ordre de la Reial Audiència es creen quatre places per a confreres vells o discapacitats per treballar amb remuneració diària de 4 sous i 6 diners. Arxiu de l'*ICPTB*, 03.04. Gestió del servei de mutualitat del Col·legi (1760-1762). *Ordenances formades per l'establiment de l'infermeria pels col·legiats pobres i vídues*.

La documentació més important per estudiar les funcions mutuels i assistencials són les ordinacions gremials i algunes actes de junta pel que fa a l'observança de les ordinacions. En la sèrie de plets i litigis es troben conflictes derivats d'aquestes funcions.

Al marge de les tipologies documentals ressenyades, les corporacions produïen documents específics associats a l'auxili espiritual i a la previsió social: recerca d'indulgències papals per al col·lectiu (indulgències papals, memorials i instàncies); participació del col·lectiu en el culte religiós (documents organitzatius i commemoratius de les festivitats patronals, col·lectes per al manteniment de les capelles, inventaris d'objectes de culte, comptes de manteniment dels espais de culte i d'obres piadoses i goigs); assistència espiritual davant la mort (viàtics i misses, necrològiques, llibre de vetlles, llibre de la cera); previsió social (registre dels associats auxiliats, ordenances de la infermeria, reglament per a la distribució de socors, certificats de baixa, instàncies d'ajuts econòmics).

Conclusions

Tenim nous recursos pel que fa a les característiques, l'accessibilitat i els instruments de descripció dels fons d'arxiu custodiats en les seus de l'Il·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona, el Col·legi de l'Art Major de la Seda (Gremi de Velers, Gremi de Velluters i Museu Marítim de Barcelona) i el Gremi de Bastaixos de Capçana, Macips de Ribera i Carreters de Mar.

Proposem una classificació normativa per a l'organització i descripció de fons corporatius i associacions professionals, útil per als arxivers que tenen a càrrec seu aquest tipus de documentació. És un instrument d'accés a la documentació per a entitats que conservin o siguin hereves de fons corporatius.

L'anàlisi documental i l'organització arxivística de les seccions del quadre de classificació –afers jurídics, organització de l'activitat professional i mutualitat– aporten una gran quantitat de documents que restaven sense classificar. La descripció catalogràfica dels fons gremials organitzats per *Dos Punts*, *SCP* dona a conèixer noves fonts historiogràfiques al servei de les institucions acadèmiques, entitats corporatives i investigadors.